

Loop maar lekker

En daarna zoeken we ook nog een andere

► Om lastige leerlingen te motiveren bestaan veel methoden: snugger straffen, eruit sturen of anderszins.

► Wat te denken van een beetje provoceren?

Door **HIDDE TANGERMAN**

Een bekende situatie op school: een leerling staat er slecht voor en zegt: wat kan mij die school schelen, ik blijf toch zitten. Wat moet je daar als docent mee? Proberen de motivatie weer aan te wakkeren, opbeurende gesprekken voeren, enthousiast doen, terwijl je eigenlijk weet dat het niet gaat helpen? Ernst-Jan Huising doet het graag anders. „Ik zeg tegen zo'n meisje: dat heb je mooi voor elkaar! Je gaat geen examens doen en dan mag je zo naar de Albert Heijn. Jij hebt zo je best gedaan om geen diploma te krijgen, dat baantje heb je echt verdiend.” Het meisje schrikt. Nee, caissière worden wil ze niet. Ze gaat toch maar proberen haar diploma te halen.

Ernst-Jan Huising is coach en docent aan het vmbo van het Wellantcollege in Klaaswaal. Hij begeleidt kinderen met gedragsproblemen die het in het reguliere onderwijs niet

redden, zoals het meisje van hierboven. Daarbij mag hij graag een beetje prikkelen, uitdagen, over grenzen heengaan en de leerling op het verkeerde been zetten. Dat deed hij van nature al, maar sinds hij vorig jaar de training provocatieve leerlingbegeleiding heeft gevolgd, doet hij het nog bewuster.

Nog een voorbeeld? Sommige leerlingen hangen graag in hun stoel, baseballpetje op, de broek op halfzeven. Huising: „Dan ga ik ernaast hangen, maar net een graadje erger. Dus mijn broek gaat nog een stukje verder naar beneden. Dan zegt die leerling: 'Moet je kijken hoe je erbij ligt als volwassen vent!' Ik zeg: 'Joh, ik zie er toch net zo uit als jij?' Dan worden ze zich ervan bewust hoe andere mensen hen zien. En gaan ze schakelen in hun gedrag.”

Deze provocatieve methode heeft zijn wortels in de VS. De Amerikaanse psychiater Frank Farrelly ontdekte in de jaren 60 dat hij door zijn cliënten in verwarring te brengen veel meer effect sorteerde, dan wanneer hij begripvol luisterde en goedbedoelde adviezen meegaf. Naar die adviezen luisterde toch niemand. Maar zodra hij chaos schiep, ging de cliënt uit zichzelf meteen orde en structuur aanbrengen. Farrelly's provocatieve stijl waaide in de jaren tachtig over naar Nederland. De Rotterdamse oud-docent Jan Ruigrok werd erdoor

NRC Next 07-04-09

Wel of niet uit de klas?

Docenten moeten weer gewoon autoritair worden en leerlingen die hun boek niet bij zich hebben, de les uit sturen, stelt Tjeerd Posthuma (17). (nrc.next, 2 februari 2009).

Orthopedagoog Astrid Boon is het eens met zijn analyse, maar stelt een sanctie voor die effectiever is, en minder schadelijk: snugger straffen. (nrc.next, 3 maart 2009).

Volgens oud-docent Jan Ruigrok kan de docent beter provoceren om een vervelende sfeer in de klas ten goede te keren.

gegrepen en paste de methode aan voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Sinds enkele jaren geeft hij trainingen voor docenten en in januari schreef hij het handboek *Provocatieve Leerlingbegeleiding*.

„Provoceren is een leuke manier om vervelende situaties te veranderen. Ik vergelijk het altijd met stoeien”, zegt Ruigrok. „Als leerlingen heel erg weerstand bieden, docenten uitdagen en zich strijdbaar opstellen, kan het gebeuren dat de docenten ook serieus dat gevecht aangaan. Dan krijg je winnaars en verliezers en dat

met je kop tegen de muur

muur, gaan we daar nog even tegenaan lopen. Werkt dat?

geeft vaak een rotsfeer in de klas. Je kunt dat gevecht ook aangaan met humor, plezier en lol. Maak pret met die lastposten en je ziet dat het eigenlijk heel leuke gasten zijn.”

Maak chaotische situaties nog groter, dan geven de leerlingen vanzelf de grens aan, is één van zijn tips. Als praktijkvoorbeeld noemt Ruigrok een klas waar leerlingen onder elkaar voortdurend het woord 'fuck' zeiden. Als de docent van die klas met de les begint, zegt zij in de eerste minuut 58 keer het woord 'fuck'. Ruigrok: „Die leerlingen werden er doodziek van. Of ze er alsjeblift mee op wilde houden. Toen volgde er een discussie over hoe je met elkaar omgaat. Er was meteen een goede sfeer.”

Maar lost een goede sfeer ook de problemen op? Gaan leerlingen dan opeens wel hun huiswerk maken? Ruigrok: „Je kunt je afvragen: waarom is dat huiswerk een probleem? Voor wie is dat erg? In plaats van het gevecht aan te gaan, kun je het met humor en provocatie aanpakken en zeggen: 'hartstikke goed dat jij geen huiswerk maakt! Dat is jouw keus en dat moet je vooral blijven doen. Het zou me tegenvallen als jij je huiswerk wel zou maken.' Als je dat kunt brengen met een grote glimlach op je gezicht, zal die leerling ook ervaren dat hij met dat huiswerkprobleem zichzelf heeft. Heel veel docenten maken

daar hun probleem van. Nee, dat is het probleem van de leerling. Je hoeft daar niet moeilijk over te doen.”

Probleemgedrag juist prijzen. De leerling op het verkeerde been zetten. Het zijn technieken uit de provocatieve methode. Ernst-Jan Huising van het Wellantcollege: „Wij laten kinderen bewust in hun sop gaar koken. Wil jij niet werken? Joh, dan ga je lekker niet werken, prima. Dan komen ze er echt wel achter dat niets doen vervelend is. Leerlingen moeten

► Maak pret met die lastposten en je ziet dat het eigenlijk heel leuke gasten zijn ◀

doorkrijgen dat ze voor zichzelf op school zitten en niet voor ons. Je kunt ze dat vertellen, maar dat nemen ze niet aan. Ze nemen pas iets aan als ze het ervaren hebben. En dan zijn de leermomenten pijnlijk. Dus loop maar lekker met je kop tegen de muur en daarna zoeken we weer een andere muur op, gaan we daar lekker tegenaan lopen.”

Jan Ruigrok benadrukt dat het belangrijk is om lastige leerlingen te accepteren. „Vaak hebben docenten bij

zo'n leerling het idee: die deugt niet en alleen als hij verandert, kan ik met hem communiceren. Wanneer je provocatief werkt, denk je hé, wat een leuk persoon! Eens kijken wat ik daarmee kan doen. Met de provocatieve technieken kun je vervolgens aansluiten bij zijn of haar gedrag. Dus je kijkt – ik gebruik even een groot woord – met liefde naar die kinderen. Zelfs de grootste rotzak op school is niet langer je vijand als je er met een strootje liefde naar kijkt. Dat schept mogelijkheden.”

In streng zijn en straffen uitdelen gelooft Ruigrok niet. „Je krijgt een nare sfeer in de klas. En het gevaar is dat leerlingen nog meer weerstand tegen de school krijgen. Dan moet je nog strenger gaan straffen, ze gaan wegsturen. Uiteindelijk geef je het probleem aan de maatschappij.” Maar streng straffen zorgt er toch ook voor dat probleemgedrag verdwijnt? „Het verzet gaat ondergronds. Dus in plaats van dat ze in de klas hun mond openoendoen, gaan ze vuilspuien op internet of lopen ze met een sleutelbos langs je auto.”

Van zijn boek gingen in de eerste maand zo'n duizend exemplaren naar scholen. Er is veel vraag naar zijn trainingen. Met name ervaren docenten reageren enthousiast. „Ze zien voor het eerst de mogelijkheid om lol te maken met leerlingen die normaal

gesproken moeilijk bereikbaar zijn. Dingen veranderen heel snel.”

Is de provocatieve methode gemakkelijk te leren? Ja en nee. Ruigrok: „Je kunt nog zo hoog opgeleid zijn en alle technieken beheersen, maar binnen tien seconden hebben de leerlingen door dat je gewoon je eigen opleiding op hen aan het botvieren bent. Wees gewoon jezelf en reageer spontaan.” Volgens Ruigrok zit het bij sommige mensen gewoon in de genen. Op elke school is er wel iemand die met de grootste lol de moeilijkste figuren kan aanpakken. Dat zijn de voorbeeldfiguren. Ruigrok: „Bestudeer ze, zie hoe zij het doen. Conciërger bijvoorbeeld. Dat zijn grootmeesters in de provocatieve methode.”

Ter illustratie: een leerling gooide een blikje in de prullenbak en de conciërge kwam woedend op hem afstuiven: dus jij bent die ellendeling die die mooie bakken van mij vol met rotzooi gooit! Ruigrok: „Hij maakt lol, hij sticht verwarring en iedereen in die school vond die conciërge fantastisch. En er lag nul komma nul vuil op de grond. Die man heeft er helemaal niet voor geleerd. Dat komt gewoon recht uit zijn hart.”

Jan Ruigrok: *Provocatieve Leerlingbegeleiding*, uitgeverij Quirijn, € 19,50, www.rigardus.nl

Het non-agressiecontract

Een agressieve leerling en een docent met de handen in het haar. Hoe kun je daar samen uit komen? Jan Ruigrok en psycholoog Maarten Kouwenhoven ontwikkelden het non-agressiecontract. In het kort komt het hierop neer:

• **Signaleer** samen met de leerling dat zijn gedrag problemen veroorzaakt voor zichzelf en de klas.

• Onder zijn gedrag gaat een onvervulde behoefte schuil: veiligheid, aandacht. **Wat wil hij of zij echt?**

• Ga op zoek naar een creatieve sanctie of straf die deze behoefte vervult: **laat de moppentapper moppen vertellen, laat de agressieve onruststoker zijn medeleerlingen voor straf één houdgreep leren.**

• De sancties voldoen aan het SMART criterium: ze zijn **Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden.**

• **Stel een formeel contract op waarin alle afspraken die met de hele klas worden gemaakt, zijn opgenomen en laat iedereen in de klas er zijn handtekening onder zetten.**